https://www.birgun.net/makale/ciplak-bedenler-ciplak-bebekler-ve-ciplak-iktidar-576554

17. 11. 2024, Birgün Pazar Eki

Doç. Dr. Anıl Al Rebholz - Yazar

Toplum ve kültür antropologlar tarafından insanın ikinci doğası olarak kavramsallaştırılır. [1] İnsan bedenleri hiçbir zaman doğada salt biyolojik olarak var olmadılar. Doğa ve kültür arasında kurulan karşıtlık üzerinden bedenler öncelikle biyolojik olarak algılanabilir ama sadece yeni doğan bebeklerin acizlikleri bile bunun tersini kanıtlar. Biyolojik olarak düşündüğümüz bedenler bizzat toplumsalın/siyasalın ürünüdür. Buna göre bedenlerin sınıfları, raf ömürleri, statüleri, iffetleri (!), piyasa değerleri, suça meyilli/suçsuz olanları, sağlıklı/sağlıksız, üretken/tüketici, normal/anormal olanları vardır.

BİYOİKTİDAR, YAŞAM VE KAPİTALİZM

Nasıl kültür-toplum ve doğa arasındaki ilişki bir karşıtlık üzerinden düşünülemiyorsa yönetme sanatı ve iktidar teknolojileri de sadece hukuk, yasalar, zor kullanma hakkı vb gibi ilintili olarak düşünülemez. İktidar ve siyaset bizzat yönetilenlerin biyolojik yaşam süreçleri ile ilgilidir. Filozof Michel Foucault 18. yüzyılda günümüzün modern toplumlarına geçişte siyasal iktidarın doğasında temel bir dönüşümden bahseder. Buna göre modern öncesi toplumların hukuksal-söylemsel iktidarından modern toplumların biyoiktidar modeline bir geçiş yaşanmıştır. Mutlakiyetçi yönetimlerde iktidar yasalar, yasaklamalar, tebaanın üzerinde kurulan baskı ve kısıtlamalar ve hükümranın yaşam üzerinde söz hakkı üzerinden işlerken; modern dönemde çok daha "pozitif" ve "inşa" edici hale gelir.

Bu yeni yönetme sanatında siyaset, canlıların hayatlarının emanet edildiği, düzenlendiği, yaşamın yönetildiği, idame edildiği bir etkinlik olarak görülür. Halkların güvenliği, iyi olma hali ve sağlığı bizatihi siyasi yönetimlerin görev ve çalışma alanlarıdır. Yani yaşam, biyoiktidar stratejilerinin orta göbeğine oturur. [2] Foucault, yeni iktidar modelinin polis anlayışının ne kadar farklı olduğunu ortaya koyar. Polisin görevi halkın, vatandaşların yetilerini, uygun meslek seçmelerini, esenliklerini destekleyip servet ve varlıklarını güvence altına alırken afet, salgın, hastalık, yangın ve sel gibi felaketlerin negatif etkileri ile mücadele ederek kamu sağlığı, yoksulların durumu ve işsizlerle ilgilenmektir. [3]

Yaşamı merkezine alan yeni iktidar modeli, kapitalizmin gelişmesi ve devletlerin zenginlik ve rekabet güçlerini artırmak isteği ile yakından ilişkilidir. Vatandaşların yaşam kapasitelerinin kapitalist üretim süreçlerine tabi kılınması, beden güçlerinin emek gücüne dönüştürülerek "uysallaştırılması" hedeflenir. Bu yeni modelin iki ayağı vardır: bedenin anatomo-politiği ve nüfusun biyopolitiği. Bedenin anatomo-politiği bireysel bedenlerin disipline edilmesi ile ilgiliyken; nüfusun biyopolitiği, nüfus ve demografik göstergelerin düzenlenip denetlenerek kapitalist ekonomik süreçlere uygun kılınmasını amaçlar. [4]

BİYOSİYASET VE ÜRETKEN CİNSELLİK

Nüfus böylece ekonomik ve siyasal bir sorunsal olarak siyasetin göbeğine yerleşir. Hükümetler artık istatistikler ve nüfus sayımları yoluyla halklarının doğurganlık/ölüm oranı, yaşam süresi, sağlık durumu, hastalıkların sıklığı, beslenme ve konut biçimi gibi demografik göstergeleriyle ilgilenmeye başlar. Nüfus kapitalist üretimin temel ayaklarından birisi olarak görüldüğü için devletin "vatandaşlarının evlenme yaşını, meşru ve gayrimeşru doğumları, cinsel ilişkilerin başlama yaşı ve sıklığını, bu ilişkileri doğurgan ya da kısır kılmanın yolunu, bekârlığın ya da konulan yasakların etkisini, gebeliği önleyici uygulamaları çözümlemesi" gerekmektedir. [5] Toplumun cinselliği de polis işine dönüşür. Kastedilen bir baskılama değil, cinselliği kamusal söylemler yoluyla düzenleme gerekliliğidir. [6] Foucault'ya göre 18. yüzyıl

toplumlarında cinsellik söyleminde yaşanan patlama, kapitalist toplumların rekabetçi üretkenlik kaygısıyla ilişkilidir .

Foucault bu yeni iktidar modelinin uygulanış biçimi, yeni politik düşünüş ve yönetme sanatını biyosiyaset olarak adlandırır. [7] Artık hukuksal bir tebaa değil, bedenler ve nüfus bizzat iktidarın malzemesidir. Hayat iktidarın alanına girmiştir. [8]

TERSİNDEN BİYOSİYASET YA DA ÖLÜM SİYASETİ?

Son 22 yıldır iktidarın birçok kurumsal ve söylemsel pratikleri de yukarda genel hatlarıyla çizilen Foucault'nun biyosiyaset modeline referansla yorumlanabilir. AKP biyosiyasetinin birçok örneğini bir çırpıda saymak mümkün. Cumhurbaşkanının yinelediği "3 çocuk az, 5 çocuk yapın" söylemi doğrudan nüfus artışı ile ülkelerin zenginliği ve rekabet gücü arasında bire bir bağlantı kuran yaklaşımın göstergesidir. 25 yaşından önce evlenen gençlere çeyiz desteği, dul ve yetimlere çeyiz desteği, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının "Evlenecek Gençlerin Desteklenmesi Projesi" nüfus ve zenginlik arasında kurulan bağlantının bir örneğidir. Yine bu dönemde mültecilerin kabulü, demografik dönüşüm AKP biyosiyasetinin kurumsal ve söylemsel ayaklarından birisi olarak anlaşılabilir. Bütün bunlar daha çok aile içinde, evli çiftler arasında üretken ve verimli (makbul) olarak kabul edilen üretken cinselliğin teşviki ve desteklenmesi olarak görülebilir. Sağlık sektöründe kışkırtılmış hizmet talebi de aynı biyopolitik yaklaşımın ürünüdür.

Modern toplumlarda biyosiyasetin alanlarından birisi olarak cinselliğin kışkırtıldığını vurgulayan Foucault, bununla birlikte yönetim mantığı açısından istenmeyen, makbul/üretken olmayan cinselliklerin (örneğin zenginlerin, bekârların, çapkınların sefahatleri) dışlandığını da vurgular. [9] Kocasından boşanmış ya da boşanma sürecinde öldürülen kadınlar, karma öğrenci evlerinin ahlakdışılığı söylemi, üstü kapatılan çocuk cinayetleri, çocuk gelinler, örtbas edilen çocuk istismarları da AKP'nin tersinden biyosiyaset örnekleri olarak anlaşılabilir. Bunlar da din referanslı muhafazakâr devlet ve yönetme sanatını gösterir neoliberal AKP erkek biyosiyasetinin.

Son haftalarda kolektif bilinç ve kamu vicdanında derin çentikler açan yeni doğan yoğun bakım ünitelerinde 12 bebeğin öldürülmesi (sadece bu sayı ve yenidoğanlarla kalmayacağı şimdiden biliniyor) görevi yaşatmak ve sağaltmak olan sağlık sistemi, iktidar ve bedenler arasındaki iç içe geçmiş girift ilişkiler hakkında bizi düşünmeye zorluyor. Ölüm ticareti üzerinden suç çeteleri ve dolandırıcılık ağları oluşturmayı biyopolitika çerçevesinin neresine yerleştireceğiz?

Biyoiktidar yaşamı destekleyen ve üreten, pozitif bir yönetim rasyonalitesi olarak görülse de negatif sonuçlarının Foucault da farkındadır: "Nüfus, devletin kendi çıkarı için göz kulak olduğu şeyden öte olmadığından, devlet gerek duyduğunda nüfusu katledebilir. Böylece biyosiyasetin tersi thanato-siyasettir (ölüm siyaseti)." [10] Yine biyopolitik sorunların farkında olan İtalyan düşünür Giorgio Agamben çıplak hayat (doğal varlık) ve politik varlık (bireyin hukuki varlığı) ayrımı üzerinden biyosiyasetin yıkıcı etkilerine dikkat çeker. Çıplak hayatlar bir ülke vatandaşı olmakla bireye sağlanan hukuk güvencesi ve korumasından mahrum kalan hayatlardır. Örnek olarak Agamben sığınma talep eden mültecileri ve beyin ölümü gerçekleşmiş hastaları verir. [11] Hukuki bir iddiada bulunamayan bu biyolojik varlıklar iktidar tarafından biyokitle statüsüne indirgenmiştir.

Bebeklerimiz çıplak mıdır? Türkiye'de yaşayan halklar biyokitle statüsüne mi indirgenmiştir? Hayatlarla neler yapılabileceğini en çok yaşam verenler, bakım gösterenler, emekçiler, eğitmenler, anneler, babalar, mimarlar, mühendisler ve doktorlar bilir: hayatlar yaşanabilir ve yaşatılabilir. Anlaşılan iktidar hayatları yaşatmamayı ve yok etmeyi seçiyor. İktidarın yönetme rasyonalitesi nedir?

Yaşamı destekleyen ve büyüten tüm anneler adına Mücevher Yılmazel Al anısına.

Yararlanılan Kaynaklar:

[1] 2019-2022 Gelişim Üniversitesi Sosyal Antropoloji Ders Notları

[2] Ferda Keskin 2011: 17, Foucault «Özne ve İktidar» içinde, Ayrıntı Yayınları

[3] Michel Foucault (2011): Özne ve İktidar, s. 25-56, Ayrıntı Yayınları

[4] 2018-2019 Okan Üniversitesi Sosyoloji Yüksek Lisans Çağdaş Sosyoloji Kuramları Ders Notları

[5] 2018-2019 Okan Üniversitesi Sosyoloji Yüksek Lisans Çağdaş Sosyoloji Kuramları Ders Notları

[6] Michel Foucault (1993): Cinselliğin Tarihi Cilt 1, s.31, Afa Yayınları

[7] Thomas Lemke (2016): Biyopolitika, İletişim Yayınları

[8] Foucault, 2011: 153

[9] Cinselliğin Tarihi Cilt 1

[10] Foucault 2011, Özne ve İktidar, s. 121

[11] Lemke, 2016: 78